

ו. בכלל צדקה לעניים, הכנסת חתן וכלה שמטה ידם ואינם יכולים להשיא עצמם יד), וכן הכנסת אורחים עניים ועזרת חולים עניים טו), או הוצאות קבורה למתים עניים טז).

יתחלק לבני תורה עניים. ועי' סוף פרק ב מדברי המנחת יצחק. (יד) אהבת חסד שם סעיף ב (ועי' להלן), ופשוט הוא וכמו שנתבאר בפרק ג סעיף א. ופשוט שגם בזה קרוביו קודמים, אלא שלא מצאתי הכרעה בענין אב המשיא את בנו, אם הוא בכלל צדקה לעניים, שלכאורה הבן שאין לו משלו להוצאות הנישואין פשוט שהוא בגדר עני לענין זה, וא"כ כ"ש הוא מנותן לבניו הגדולים שאינו חייב במזונותם, שכבר נתבאר שהוא בכלל צדקה לעניים, אלא שמכיון שמצינו שמדינא חייב להשיאו אשה, אפשר שהוא חוב עליו שאינו יכול לפטור עצמו ממעות מעשר. ומדברי הגמרא בקידושין (דף ל ע"ב) ובכתובות (דף נב ע"ב) משמע שהמצוה להשיאו אינו בהוצאות ממון, כי אם לדאוג ולחזור להשיאו אשה. ועי' שו"ת מהרי"ל דיסקין ח"א סי' כה, ועי' בשו"ת מהר"ם אלשקר סימן עב דמשמע שלהשיא בתו אינו אלא מצוה המוטלת על האב, ומ"מ גם לפי"ז אם המצוה מוטלת עליו, הרי הוא בכלל מי שאין ידו משגת ופטור מן המעשר. ועי' שו"ת חת"ס (יו"ד סי' רלא) דמשמע ג"כ שאינה אלא מצוה, שפתח בתחלת השאלה אם מותר ליתן ממעות מעשר לצורך מצוה שלא לעניים, ואם נאמר שזהו בגדר צדקה לעניים, כל השקלא וטריא מיותר לכאורה, ובכלל צ"ע בדבריו שם שפתח בענין מצוה וסיים בענין צדקה לעניים, עיי"ש. אמנם עכ"פ נראה שבזמננו שהוצאות הנישואין מרובות, ואם אין יד החתן והאב משגת, שלגבי אחרים בודאי שממצות צדקה לעניים הוא, ואפשר שגם לגבי האב עצמו (שוב ראיתי בשו"ת מהרש"ם ח"א סי' לב שכתב בפשיטות שהוצאות נישואי בנו הוי בכלל צדקה לעניים עי' פרק ג סעיף י), ומהיות טוב יתנה בתחלת הנהגתו במצות מעשר על דעת כן, וגם יתנה בעת כתיבת התנאים שהתחייבות היא על חשבון מעות מעשר, וכמו שנתבאר לעיל. ועדיין יש לדון באב שיש לו בן שעדיין לא הגיע לפרקו ורוצה לאסוף מעות מעשר שלו ולהשאירו בידו כדי שבבא הזמן יהי בידו סכום ניכר להוצאות הנישואין, אם יכול לעשות כן. ובפרק ח העתקתי מדברי הרא"ש שמותר להפריש מעות צדקה כדי ליתן לעני שיראה בעיניו וכ"ש לעני פלוני, עיי"ש. ואף מדברי השל"ה והא"ר שהבאתי בפרק הקודם משמע שאינו חייב לחלק מעות המעשר מיד, וא"כ לכאורה בנדון דידן יכול לעשות כן (ושמעתי מאחד מגדולי הדור שעבר שהורה לעשות כן למעשה), ובאופן זה יכול להשקיע מעות המעשר באופן שישאו רווחים וגם הריוח יתן לחשבון הצדקה. ועוד נראה להביא ראיה להתיר, ממה שכתב באהבת חסד דיני הלואה פרק ה בנתיב החסד סק"ח ופרק ו סקי"ח, שצריך להמתין לתת לקרובו עני אע"פ שעדיין לא בא, ושאינו קרוב כבר בא (עי' פרק ג סעיף יז). ואע"פ שיש לדחות, דשאני התם שיודע שהקרוב כבר בגדר עני אלא שאינו לפניו, וכמ"ש בפרק ה שם, שהחיוב כבר מוטל עליו, אע"פ שאינו לפניו, אבל בנדון דידן שהבן עדיין לא הגיע לפרקו, אפשר שאינו בגדר עני לדחות את העני שכבר בא לפניו, מ"מ נראה שכיון שהבן בודאי יצטרך לכך, יש לצדד שיכול להקדימו. ועוד נראה שבזמננו שהעניים או שלוחיהם מחזרים על הפתחים, ואין עליו חיוב לתת די מחסורם, כמ"ש בפרק ג, ובבנו הוא בגדר לתת לו די מחסורו, יש להקדימו. ובספר מעשר כספים פרק יא ענף ב סעיף ל כתב בשם שו"ת אגרות משה יו"ד סימן קמה בנדון כזה לגבי אחים שיכולים להפריש מעשר שלהם עבור אחיהם שרוצה ללמוד לאחר נישואיו כשיגיע

ז. יש אומרים שאם מפריש ממעות מעשר לקרן מיוחדת להלוות בגמילות חסדים, אע"פ שמלוה גם לעשירים, יוצא בזה (י), וגם הוא עצמו יכול ללוות ממעות אלו, כשאין לו עתה למי להלוות (יח), אבל בהלואה חד פעמית והמעות חוזרים לרשותו, אינו יוצא (יט).

הזמן, אלא שכתב שצריכים להוציא המעות מרשותם ולהקנותם לאח, שאל"כ לא יצאו מצות צדקה, ואם אינם מאמינים לו שישב וילמד, יפקידו המעות בחשבון מיוחד בבנק, ובוה יצאו מרשותם (צ"ע, שאם מפקידים על שםם אינו נקרא יצא מרשותם, ואם על שם האח שוב אינם מרויחים, ואף בחשבון משותף יש להסתפק אם מיקרי יצא מרשותם, אם אין האח יכול להוציא המעות לבדו). ומ"מ סיים שאין מן הראוי שיפטרו עצמם לגמרי ממצות צדקה, אלא יפרישו חלק גם לשאר צדקות. ועי' פרק ט במי שנדר צדקה ליתומה להשיאה יתן לה מיד, משמע ג"כ שאף שעתה אינה צריכה, כיון שיודע שתצטרך נותן לה בתורת צדקה, אלא במה שכתבו שם שצריך ליתן לה מיד, משמע שלא איכפת לן אם תשתמש במעות לצרכים אחרים והוא יוצא בזה מצות צדקה. וכבר כתבתי שם בשם החקרי לב שאם אמר בפירוש שיתן לה לכשתנשא, אינו חייב ליתן מיד. ועי' פרק ג הערה כח, ושם סעיף יז ובהערה שם. (טו) פשוט הוא, וכ"ש מסתם צדקה לעניים. ועי' בספר אהבת חסד חלק ג שהאריך בגודל מצות הכנסת אורחים ובקור חולים בגופו, ופשוט שה"ה בממונו. אלא שאם האורה (עי' פרק ב שלפעמים אף עשיר כשהוא בדרך יש לו דין עני) או החולה הוא עני יש בזה גם משום מצות צדקה לעניים, אבל אם הוא עשיר, אין בזה משום מצות צדקה, ומכל מקום משום מצוה יש בזה ודינו ככל שאר צרכי מצוה לענין מעשר, כמו שכתבתי לעיל. ובזמננו שהוצאות רופאים ורפואות עולים לסכומים עצומים, ויש שאף כשיש להם די סיפוקם בהוצאות הרגילות אינם יכולים לעמוד בהוצאות רפואיות, בודאי שיש בזה משום צדקה לעניים. ועי' באהבת חסד פרק יז בהגה"ה מ"ש בענין מושב זקנים. אלא שבזמננו אין מצוי לא מושב זקנים ולא בית חולים המקבלים עניים בהנם או בהנחה. וכבר כתבתי בפרק ג שיש לדון אם התמיכה שנותנים למוסדות אלה יש בהם משום צדקה לעניים. (טז) כדמוכח בסנהדרין דף מח ע"א. (יז) עי' אהבת חסד פרק יח סעיף א ובהגה"ה שם שכתב שלדעת הרמב"ם והשו"ע שכתבו שמצות החזקת ידי עני בהלואה הוא בכלל מצות צדקה, כיון שסתם גמ"ח הוא להחזיק יד המתמוטט, הרי זה בכלל צדקה גמורה. ואפילו לדעת הרמב"ן בספר המצוות שמנה מצות הלואה במצוה בפני עצמה ולא בכלל מצות צדקה, כיון שהוא מפריש מעות אלו לחלוטין למצות גמ"ח מצדד להקל בזה. עיי"ש. (יח) אהבת חסד שם. (יט) באהבת חסד שם מצדד לומר שלדעת הרמב"ם אף באופן זה מקיים מצות צדקה, אלא שבהגה"ה שם מסתפק בזה, דכיון דהמעות יחזרו לו או ליורשיו, אע"פ שמקיים בזה מצות צדקה, מ"מ במעות מעשר אינו יכול לעשות כן. ומפרש מ"ש בא"ר סימן קנו שמותר להלוות ממעות מעשר אפילו לאיש אמיד, כוונתו שרק לפי שעה מלווה אותם, ואח"כ כשיזדמן לו עני יתן לו בנתינה גמורה. ומ"מ העלה שם למעשה, שאף אם מפריש מעות מעשר לחלוטין לגמ"ח טוב שיתנה בתחלת קבלתו על כך, שבאופן זה כבר נתבאר לעיל שמותר להוציא המעות אפילו שלא לדבר צדקה כי אם למצוה. ואף לדעת הרמב"ן עכ"פ מצוה יש בזה. עיי"ש. ושם כתב עוד שבתחלה יפריש שני שליש ממעשר שלו לצדקה ושליש לקרן גמ"ח,